

ANUL 1918 ÎN JUDEȚUL BISTRIȚA NĂSĂUD

CLASA : a VIII-a C
CÂMPAN RĂZVAN
CUPȘA EMILIA
GRAMA SANDRA
COLEGIUL NAȚIONAL "ANDREI MUREȘANU"
Prof. Coordonator: Măierean Carmen

După sute de ani de oprimare, de stigmat al unui popor cu statut de tolerat, merit doar pentru a purta sarcinile și greutățile servituților feudale, secolul al XIX - lea a deschis calea afirmării și pentru națiunea română din Transilvania.

La intrarea României în Primul Război Mondial, țara era formată din Oltenia, Muntenia, Moldova dintre Carpați și Prut, fără Bucovina și Dobrogea. România avea atunci cam 7 milioane de locuitori și circa 137.000 de km pătrați. Țara se mărginea la est cu Imperiul Rus, la nord și vest cu Imperiul Austro - Ungar, la sud-vest cu Siberia, iar la sud cu Bulgaria. Cu toți acești vecini, România avea probleme teritoriale din mai multe motive, cel mai important fiind atunci, în epoca mișcărilor de emancipare națională, acela al prezenței multor români pe teritoriile acestor state.

Toate revoluțiile și mișcările ideologice importante din secolul XIX, au fost de emancipare națională sau au avut ca scop și formarea statelor naționale, mai ales în Europa Centrală și de Est. Ideea general acceptată de spiritele înaintate de atunci era aceea că fiecare popor, are dreptul să aibă propriul stat național. Pentru acesta au militat nu numai românii, ci și polonezii, cehii, slovacii, croații, slovenii, grecii, bulgarii etc. Cei mai înverșunați dușmani ai acestor mișcări de emancipare, erau, marile imperii multinaționale, adică Rusia, Austro-Ungaria, Germania și Turcia.

Primul Război Mondial a izbucnit în anul 1914, prin declarația înaintată de Austro-Ungaria Serbiei, urmată de declarații de război și între celelalte state mai mari ale Europei. După doi ani de neutralitate, România a intrat în război, în august 1916, de partea Antantei. Au urmat doi ani de război, 1917-1918, plini de privațiuni, de sacrificii umane, materiale și teritoriale.

La Bistrița funcționau în 1914, trei cazărmi și un spital militar. Pentru motivarea românilor din Regimentul de Infanterie NR. 63 din Bistrița a fost compus un marș de regiment a cărui temă era un cântec popular românesc „, Toba bate, drum bun, brav român,,.

Regimentul Infanterie Nr.63, a fost trimis pe front mai întâi în Serbia, iar apoi în Galația, unde participă în 1915, la spargerea frontului rusesc. În mai 1916, este mutat pe frontul italian și participă la bătăliile de pe râul Isonzo, unde contribuie la spargerea frontului italian din 1917, de la Caporetto, una dintre cele mai strălucite victorii obținute de Puterile Centrale în Primul Război Mondial.

Măcelul războiului i-a afectat pe toți participanții, indiferent de etnie, rasă, religie sau convingeri politice, iar la finalul războiului, jertfa soldaților a fost cinstită în cimitire comune. La Bistrița, în cimitirul mare, de află și monumentul eroilor care au luptat în Primul Război Mondial.

În 1 decembrie 1918, la Alba - Iulia, în fața oamenilor veniți din toată Transilvania, a fost citită Declarația de unire a Transilvaniei cu România. Transformările de la sfârșitul Marelui Război au determinat și concentrarea eforturilor fruntașilor mișcării naționale românești pentru realizarea dezideratelor care veneau din trecutul îndepărtat și-și cereau impunerea în practica guvernării unui regim vetust, sau, în ultimă instanță, înlocuirea lui, prin aplicarea principiului autodeterminării popoarelor. Efortul lor a fost încununat de izbânda de la 1 decembrie 1918.

La zece ani de la unire, cercetarea istorică a dovedit un progres semnificativ și s-a prezentat cu realizări remarcabile. Tot acum a fost statuat la nivel ideatic cultul pentru valoarea simbolică a sărbătoririi evenimentului. Ziua nașterii libertății a unui popor este nu numai prilej de o aniversare veselă, ci chiar de un cult. Cultul Albei-Iuliei înseamnă cultul libertății naționale, pentru care generațiile trecute au jertfit atât de mult.

În perioada ocupației maghiare a Transilvaniei a fost rememorat momentul aniversar la 25 de ani, prin publicarea actelor unirii, „comunicate de Zenovie Pâclișan”.

Realizările la nivelul actualului județ Bistrița-Năsăud prezintă multe similitudini. Interogația argumentativă reține în primul rând, preocupările istoriografice debutate în deceniul 8 al secolului XX prin prezentarea conținutului singurului număr apărut în limba română al unei publicații locale, care se adresa la 7 noiembrie 1918 poporului, „Iubiți frați! Suntem liberi!”, a oficiosului social- democrației germane din Bistrița. În aceeași direcție, au fost publicate documente, lucrări referitoare la desfășurarea factologică a evenimentelor sau altele care impun un travaliu de redescoperire și publicare conform criteriilor științifice a documentelor.

Perioada Marelui Război, cu multiple suferințe, cauzate suplimentar, de faptul că în areal și-au avut garnizoana de reședință două unități militare care au recrutat majoritatea

populației aptă pentru serviciul militar – Regimentul 32 Honvezi, la Dej și Regimentul 63 Infanterie, la Bistrița, a marcat inclusiv traiectul atitudinal al locuitorilor.

Sfârșitul războiului a conturat atitudini și poziționări diverse. Pe de o parte, încă din primăvara anului 1918 contactele dintre fruntașii mișcării naționale românești și intelectualii zonei au fost tot mai frecvente. Și unii și alții erau la curent cu mersul evenimentelor și, deopotrivă, căutau căile cele mai prielnice pentru binele poporului.

În consfătuirea de la Oradea, din 12 octombrie 1918 a fruntașilor mișcării naționale a românilor din Transilvania s-a adoptat textul declarației care proclama dreptul acestora la autogovernare și libertății cetățenești. Citită în parlamentul de la Budapesta de Alexandru Vaida-Voevod, la data de 18 octombrie, a devenit actul programatic al acțiunilor ce au urmat. Încă la 31 octombrie a fost încheiat un acord la Budapesta, după negocieri între Alexandru Vaida-Voevod, din partea românilor, Oskar Jaszi, ministrul maghiar al naționalităților și Rudolf Schuller, deputat sas din Bistrița, concretizat în două documente: un comunicat și un apel către populație pentru a se forma consilii și gărzi naționale. Înțelegerea a fost făcută în numele lui Teodor Mihali, președintele Comitetului Executiv al Partidului Național Român, Johan Hock, din partea Consiliului Național Maghiar și Wilhelm Melzer, din partea populației germane din Transilvania. Textul documentului a definit de altfel și prima etapă din acțiunea practică de constituire a sfaturilor/consiliilor populare în primul rând, în localitățile urbane ale județului.

Localitatea Bistrița s-a ridicat ca un mare oraș prin diversitatea populației și a etniilor care au trăit aici sau în apropierea acestor locuri, în diferite momente ale istoriei. Începuturile Bistriței au fost determinate de sași, dar înaintea lor, s-au găsit urme de locuire a dacilor, romanilor, daco-romanilor, gepizilor și slavilor. Sașii și-au păstrat majoritatea etnică în Bistrița până la sfârșitul secolului XIX. Treptat, populația Bistriței crește și se diversifică. Românii și-au conservat identitatea latină, în special în zonele rurale, numărul lor creștea vertiginos, astfel că a ajuns ca numărul lor să fie dominant în prima parte a secolului XX. Maghiarii, sunt o etnie importantă a Transilvaniei, dar în nord-estul provinciei nu au reprezentat un număr consistent din procentul populației, decât în câteva comunități rurale. Evreii încep să formeze comunități în Transilvania, ajungând să reprezinte 16% din populația orașului. Romii locuiau în partea de sud-est a așezării, spre actualul cartier Ștefan cel Mare, în țigănice. Erau în cea mai mare parte lăutari, cu o aureolă de artiști consacrați.

Bistrița modernă s-a zidit după regulile societății moderne, adică prin diversitate și deschidere. Sașii și românii alcătuiau comunități puternice, dar depindeau și de colaborarea cu toți ceilalți.

La Bistrița, în ”adunarea poporală” ținută în 3 noiembrie s-a constituit *sfatul poporal al comitatului Bistrița – Năsăud*, care a solicitat de la fiecare localitate din comitat să-și denumească până la doi reprezentanți de încredere, ca membri în acesta. S-a trecut apoi la crearea instrumentului administrativ de execuție, *consiliul popular*, în mod paritar, din câte cinci reprezentanți ai fiecărei naționalități, români, maghiari, sași, evrei și ai partidului social-democrat.

Președintele a fost ales dr. Hunyadi Imre, vice-președinți, dr. Gavril Tripon, dr. Gustav Kelp, Moscari, Eduard Rohlich și Johann Schuster, iar secretari, George Matheiu, Mihali Gabor și Gustav Zikeli. Și tot pentru prima dată, chiar dacă în proporție paritară de 1/5, au fost aleși în organismul nou creat și reprezentanți ai românilor, semn al schimbărilor ce aveau să vină.

Evenimente asemănătoare s-au petrecut la Năsăud. Aici, unde ponderea populației românești era covârșitoare, la 3 noiembrie, în adunarea poporului român, s-a constituit un *comitet național*, care, la propunerea lui Iulian Marțian, a destituit funcționarii administrativi, au dezarmat jandarmeria și a preluat puterea.

Nu după mult timp, în înțelegere cu reprezentanții consiliilor naționale maghiar și săsesc, au fost împărțite efectele și bunurile armatei aflate în depozitele din Bistrița și a animalelor de tracțiune. Mai mulți fruntași români au cutreierat satele românești de pe Valea Someșului, a Bârgaielor și Șieului, cu misiunea de a liniști poporul, a forma consilii și gărzi naționale.

A urmat *Manifestul către popoarele lumii* din 15 noiembrie 1918, care exprima starea de spirit a națiunii române, care, „ținută de veacuri în robie trupească și sufletească își declara voința de a se constitui în stat liber și independent.

Drumul spre Alba –Iulia era deschis. Au fost astfel nominalizați reprezentanți din toate statuturile sociale, sau a altor structuri asociaționiste: episcopii români din Ungaria și Transilvania, protopopii în funcțiune ai celor două confesiuni românești, câte doi reprezentanți ai reuniunilor feminine, câte un reprezentant al colegiului profesoral din fiecare școală, câte doi reprezentanți ai gărzilor naționale, ai Partidului Social Democrat, ca reprezentanți ai muncitorimii organizate. În acest proces, s-a implicat și populația comitatului Bistrița-Năsăud.

La 19 decembrie 1919, primul parlament al României unite, a votat legile prin care se ratifica unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România.

În plan extern, recunoașterea României întregite, s-a materializat în prevederile tratatelor de la Saint-Germain, din 10 septembrie 1919, cu Austria, prin care s-a recunoscut unirea Bucovinei, Trianon, din 4 iunie 1920, cu Ungaria, care a recunoscut unirea Transilvaniei

Și Paris, din 28 octombrie 1921, cu Anglia, Franța, Italia, Japonia, prin care s-a recunoscut unirea Basarabiei, Rusia nu a recunoscut niciodată unirea Basarabiei cu România.

Peste o sută de ani, din perspectiva noastră, orașul Bistrița o să fie un oraș modern, mult mai dezvoltat, cu mașini haioase, clădiri de toate formele, una mai frumoasă ca cealaltă, mediul va fi unul curat iar oamenii se vor comporta mai civilizată. Vedem parcuri de distracții unde copiii să-și petracă timpul liber, patinoare încăpătoare (și pe timp de vară), baze sportive unde elevii capabili de performanță să se poată antrena.